

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ

«Τοῦτο δέ καί εὐχόμεθα, τήν ὑμῶν κατάρτισιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου (ψηφιδωτόν Ἱερᾶς Νέας Μονῆς - ΙΑ΄ αἰῶνος)

Τεύχος 3ον ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ

ΧΙΟΣ

Ὁ Ἱερός Ναός Εὐαγγελιστρίας, πόλεως Χίου.

Ὁ τάφος τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου, Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ, εἰς Βροντάδον.

Αριθμ. Πρωτ. 237

+ Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΩΣ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

+

Πρωτότοκος τῶν νεκρῶν ἐγένετο
(Ἀναστάσιμον ἀπολυτίκιον γ' ἤχου).

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἐὰν ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἀφεώρα μόνον εἰς Αὐτόν, ἡ σημασία της δι' ἡμᾶς θὰ ἦτο μηδαμινή. Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη μόνος. Συνανέστησε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Βροντοφωνεῖ σχετικῶς ὁ ἐκ τῶν προκατόχων ἡμῶν Ἰερὸς Χρυσόστομος: "Ἀνέστη Χριστὸς, καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐν τῷ μνήματι· Χριστὸς γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο"· ἀπαρχὴ δηλονότι τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν κεκοιμημένων καὶ τῶν ἐφεξῆς κοιμηθησομένων, καὶ τῆς μεταβάσεως αὐτῶν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Τὸ μήνυμα εἶναι χαροποιὸν δι' ὅλους, διότι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ κατήργησε τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου. Οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτόν προσδοκοῦν ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο βαπτίζονται εἰς τὸν θάνατον Αὐτοῦ, συνανίστανται μετ' Αὐτοῦ, καὶ ζοῦν ζωὴν αἰώνιον.

Ὁ μακρὰν τοῦ Χριστοῦ κόσμος προσπαθεῖ νὰ συσσωρεύσῃ ὑλικά ἀγαθὰ, διότι στηρίζει ἐπ' αὐτῶν τὴν ἐλπίδα

τῆς ζωῆς του. Ἐλπίζει ἀκρίτως ὅτι διὰ τοῦ πλούτου θὰ ἀποφύγη τὸν θάνατον. Καὶ ὁ πλανώμενος ἄνθρωπος διὰ νὰ συσσωρεύσῃ πλοῦτον, ἐπιμηκύνοντα δῆθεν τὴν ζωὴν του, σκορπίζει τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἄλλους. Αἰφαιρεῖ ἀπὸ αὐτοὺς τὴν οἰκονομικὴν δυνατότητα τῆς ἐπιβιώσεως, καὶ πολλάκις διακόπτει βιαίως τὸ νῆμα τῆς ζωῆς των, ἐλπίζων ὅτι οὕτω θὰ διασώσῃ τὴν ἰδικήν του ζωὴν.

Ἀλλά, ἀλλοίμονον! Ἡ πλάνη του εἶναι μεγάλη. Ἡ ζωὴ κερδίζεται μόνον διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τῆς εἰς Αὐτὸν ἐνσωματώσεως.

Ἡ ἐμπειρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας βεβαιοῖ ὅτι οἱ ἐνωθέντες μετὰ τοῦ Χριστοῦ ζοῦν καὶ μετὰ θάνατον, συνυπάρχουν μετὰ τῶν ζώντων, συνδιαλέγονται μετ' αὐτῶν, ἀκούουν αὐτοὺς καὶ πολλάκις ἱκανοποιοῦν θαυματουργικῶς τὰ αἰτήματά των.

Δὲν χρειάζεται πλέον ἡ ἀναζήτησις τοῦ μυθολογικοῦ "ἀθανάτου ὕδατος". Ἡ ἀθανασία ὑπάρχει ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ προσφέρεται δι' Αὐτοῦ πρὸς ὅλους.

Δὲν χρειάζεται νὰ ἐξολοθρεύωνται λαοὶ διὰ νὰ ἐπιβιώσουν ἄλλοι λαοί. Οὔτε χρειάζεται νὰ ἐξολοθρεύωνται ἀνυπεράσπιστοι ἄνθρωποι νὰ ὑπάρξῃς διὰ νὰ ζήσουν ἀνετώτερον ἄλλαι ἄνθρωποι νὰ ὑπάρξῃς. Εἰς ὅλους ὁ Χριστὸς προσφέρει τὴν ἐπίγειον καὶ τὴν ἐπουράνιον ζωὴν. Ἀνέστη, καὶ ὅσοι ἐπιθυμοῦν ἀκολουθοῦν Αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον τῆς Ἀναστάσεως. Ἀντιθέτως, ὅσοι ἐμμέσως ἢ ἀμέσως σκορπίζουν τὸν θάνατον, νομίζοντες ὅτι οὕτω θὰ παρατείνουν ἢ θὰ διευκολύνουν τὴν ἰδικήν των ζωὴν, καταδικάζουν ἑαυτοὺς εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον.

Ὁ Ἀναστάς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα πάντες οἱ ἄνθρωποι ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν. Ἀποτελεῖ μεγάλην πλάνην ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι θὰ προέλθῃ εὐημερία εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τῶν ἀλληλοσπαραγμῶν. Ὁ Χριστὸς ἀνιστᾷ τοὺς νεκροὺς καὶ

ἀκυρώνει τὴν θανάτωσιν αὐτῶν. Ἐχει τὴν δύναμιν τῆς ὑπερβάσεως τοῦ θανάτου. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἐνίκησε τὸν θάνατον, ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀπέχθειαν Αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. Ὁ Χριστὸς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἐπαναχορηγεῖ αὐτὴν, τυχὸν διακοπεῖσαν, διότι Ἐκεῖνος εἶναι "ἡ Ζωὴ καὶ ἡ Ἀνάστασις ἡμῶν". Διὰ τοῦτο οἱ πιστοὶ δὲν φοβούμεθα τὸν θάνατον. Ἡ δύναμις ἡμῶν δὲν ἔγκειται εἰς τὸ ἄτρωτον τῆς ὑπάρξεώς μας ἀλλὰ εἰς τὸ ἀναστάσιμον αὐτῆς.

Χριστὸς ἀνέστη! Καὶ ἡμεῖς θὰ ἀναστηθῶμεν!

Ἄς ἀκολουθήσωμεν, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τὸν Ἀναστάντα Χριστόν, εἰς πάντα τὰ ἔργα Αὐτοῦ. Ἄς βοηθήσωμεν τοὺς στερουμένους τῶν μέσων τῆς ἐπιβιώσεως νὰ συντηρηθοῦν εἰς τὴν ζωὴν. Ἄς διακηρύξωμεν εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ὅτι δι' αὐτῆς κατηργήθη ὁ θάνατος καὶ ὅτι συνεπῶς δύνανται καὶ αὐτοὶ νὰ μετὰσχουν τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ, πιστεύοντες εἰς Αὐτόν καὶ ἀκολουθοῦντες τὰ ἶχνη Του. Ἡ ἰδικὴ μας ἀνάστασις τότε μόνον εἶναι δυνατὴ, ὅταν προσφέρηται διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν ἄλλων ἀδελφῶν μας. Τότε μόνον ἡ νικητήριος διακήρυξις "Χριστὸς Ἀνέστη" θὰ ἐνεργῇ σωστικῶς δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα.

Γένοιτο!

Ἄγιον Πάσχα 2012
+ Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρὸς Χριστὸν Ἀναστάντα
εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Ρ. Ρ.

ΠΑΣΧΑΛΙΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Αδελφοί μου,

«*Nūn πάντα πεπλήρωται φωτός.*»

Ολόλαμπρη και ζωηφόρος ανέτειλε και πάλι η άγια ημέρα της Αναστάσεως. Ο Φωτουργός, άδυτος και άειφεγγής Ήλιος της δικαιοσύνης, ο ίδιος ο οποίος είχε λάμψει μέσα από τό σπήλαιο της Γεννήσεως, καταφώτισε την οικουμένη και από τόν θάλαμο του τάφου, καταλύοντας τό σκότος του θανάτου «*μέ την άστραπή της Θεότητος*». Αυτό τό άγιο Φως κατέκλυσε ολόκληρη την κτίση, «*ούρανόν τε γη και τά καταχθόνια*», άποκαλύπτοντας την πραγματική της αξία και προοπτική. Μεταμόρφωσε την φύση, καθιστώντας δυνατή για όλους την ούράνια ολόλαμπη πορεία.

Τό αναστάσιμο αυτό φως πληροί συγχρόνως τόν νοϋ, την ψυχή και τις αισθήσεις, άποκαλυπτόμενο στον όλον άνθρωπο. Εισδύει στην μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας και καθοδηγει την συνείδηση των Ορθοδόξων. Είναι ο αναστάσιμος παιάνας, ο οποίος τανύει την ψυχή μας. Γεμίζει τά όνειρα και την καρδιά μας μέ τό μεγαλειό της αγάπης του Θεού. Διώχνει κάθε σκότος άπόγνωσης και άβεβαιότητας. Είναι τό άρρητο και άστείρευτο Φως της θείας Χάριτος και Ενέργειας, τό όποιο λάμπει και θά λάμπει για πάντα, χωρίς να μας εγκαταλείψει ποτέ.

Η Εκκλησία μας βιώνει διαρκώς, σ' αυτή την ανακαινιστική και μεταμορφωτική δυναμική, την λαμπροφόρο έξοδο από τις σκοτεινές και άδιέξοδες πτυχές του βίου προς την έμπειρία της φωτιστικής και άγιαστικής παρουσίας του ζώντος και αναστημένου Χριστού. Τό θείο Φως Του είναι η δύναμη, η όποια μας αναβιβάζει στο «*άρχέτυπον κάλλος, τό αληθινόν και έρασμιώτατον*» και μας άνυψώνει στην πορεία μας να πραγματώσουμε τόν «*καινόν άνθρωπον*». Περιαιγάζει όλη την ύπαρξή μας και την αναδεικνύει καθαρότερη, έντονότερη και ώραιότερη.

Ὁ τρισήλιος καί τριλαμπής Θεός εἶναι ἡ κοινή «ἀρχίφωτος» πηγὴ τοῦ κτιστοῦ καί τοῦ ἀκτίστου φωτός, ἡ ὁποία φωτοδοτεῖ τόν κόσμον. Ὁ Τριαδικός Θεός, μέ τίς ἄκτιστες Ἐνέργειές Του, κτίζει, ἀγιάζει καί συνέχει διηνεκῶς ὁλόκληρη τήν δημιουργία, συγκρατώντας στήν ὑπαρξή ὅλα τά ὄντα καί τό καθένα χωριστά. Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ καταυγάζει μυστικά τήν βαθύτερη ὑπόσταση κάθε ἀνθρώπου καί κάθε ὑπαρκτοῦ. Αὐτά σημαίνουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅπως καί κάθε δημιούργημα, δέν εἶναι αὐθύπαρκτος καί αὐτόφωτος, ἀλλά ἀντλεῖ ὅλα ὅσα ἀπαρτίζουν τήν ὑπαρξή του ἀπό τόν Θεό. Καί ἡ ζωὴ του γίνεται φωτεινή, ὅσο συνδέεται μέ τήν πηγὴ τοῦ Φωτός, πού εἶναι τό πρόσωπο τοῦ Λόγου.

Μέ τήν προϋπόθεση βεβαίως ὅτι θά δεχθεῖ ὁλοκληρωτικά τήν Χάρη καί τήν κλήση τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅλος ἄνθρωπος λαμπρύνεται καί ἔχει τήν δυνατότητα νά γίνεῖ ἐνσώματος κοινωνός θείας αἴγλης. Ἡ θεία φωνή τοῦ Λόγου, ἡ ὁποία φώτισε «ἐν ἀρχῇ» τόν κόσμον, εἶναι ὁ ἴδιος ἐνιδρῦμένος μέσα μας θεϊκός σπινθήρας, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νά μᾶς ἀγκαλιάσει ὁλόκληρους καί νά μᾶς συνεγείρει στήν διάβαση πρὸς τήν νέα ζωὴ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ Θεός, «ὁ ὁποῖος εἶπε μέσα ἀπό τό σκοτάδι νά λάμψει φῶς» στή φυσική δημιουργία, αὐτός ὁ ἴδιος «ἔλαμψε μέσα στίς καρδιές μας καί μᾶς φώτισε νά γνωρίσουμε τή δόξα Του στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. 4,6). Ὁ Ἀναστάς Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι «τό Φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον» (Ἰω. 1,9).

Ὁ Χριστός εἶναι τό νόημα καί τό Φῶς τοῦ κόσμου, ὁ Λόγος τοῦ παντός, ἡ ἔνσαρκη ἀποκάλυψη τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, αὐτός ὁ ὁποῖος μᾶς φανερώνει προσωπικά τήν Βσιλεία Του καί μᾶς καθιστᾷ κατὰ Χάριν κοινωνούς καί μετόχους αὐτῆς τῆς δόξας καί τοῦ πλούτου τῆς Ἀναστάσεως. Ταυτόχρονα μέ τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὁ Χριστός ἀγιάζει, θεώνει καί ἀνασταίνει ὁλόκληρη τήν σάρκα τοῦ κόσμου καί τοῦ Θεοῦ: «Τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδού γέγονε καινά τά πάντα» (Β' Κορ. 5, 17). Ὅλη ἡ κτίσις κινεῖται πρὸς τήν ἀνακεφαλαίωσή της ἐν Χριστῷ, κατὰ τήν αὐθεντικότερη ἔκφραση τοῦ πασχάλιου γεγονότος στό μυστήριο τῆς Θείας

Εὐχαριστίας, ὅπου ὁ ταπεινὸς ἄρτος καὶ οἶνος τοῦ κόσμου προσφέρεται γιὰ νὰ γίνει Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ.

Ἡ κίνηση αὐτὴ ξεκινᾶ καὶ ἀντλεῖ ἀδιάκοπα τὴν δύναμή της ἀπὸ τὴν Χάρη καὶ τὶς Ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, συντελεῖται ὅμως μέσα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνεχίζει τὸ ἔργο τοῦ Σωτῆρος, ὡς καρπὸ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Συγχρόνως, αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ δὲν πραγματοποιεῖται μὲ τὴν βία, ἀλλὰ συνιστᾶ γεγονὸς ὑψιστῆς ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης, καθὼς ὑπερβαίνονται, χωρὶς νὰ ἀφανίζονται οἱ φυσικὲς δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πλασμάτων τοῦ Θεοῦ. Ἀξίζει νὰ παρατηρήσουμε πόσο διαφέρει αὐτὴ ἡ εὐχαριστιακὴ ὀπτικὴ ἀπὸ τὰ ζοφερά κοσμικὰ, θρησκευτικὰ καὶ διανοητικὰ συστήματα, ὅπου ὁ μὲν ἄνθρωπος θεωρεῖται ἀποκλειστικὰ ὑποχείριος τῶν κοσμικῶν δυνάμεων, ὄντας αἰχμάλωτος σὲ ἀπρόσωπους νόμους, ἡ δὲ φύση ἀντιμετωπίζεται ἀπλῶς ὡς ἔρμαιο τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἀπληστίας του.

Ἡ ἀποστολὴ μας ὡς κληρικῶν, ἐργατῶν καὶ μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι νὰ μαρτυροῦμε μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα στὸν κόσμο τὸ Φῶς αὐτὸ τῆς Ἀναστάσεως, τὸ ἀληθινὸ καὶ σωτήριο γιὰ ὄσους, ἐνῶ ζοῦν «ἐν τῷ κόσμῳ», περιλάμπονται ἀπὸ τὴν Σοφία τοῦ Θεοῦ. Εὐχομαὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου νὰ ἀναζητήσετε αὐτὸ τὸ Φῶς στὴ ζωὴ σας καὶ νὰ τὸ κρατήσετε μόνιμα καὶ ἀναφαίρετα. Γιατί τὸ Φῶς αὐτὸ ἐκ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Ἀναστάντος Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ λαμπρότητα καὶ ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας μας.

ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ 2012

Μετὰ θερμῶν πασχαλίων εὐχῶν

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

+ Ο ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ ΜΑΡΚΟΣ

Ὁρθοδοξία: Σύζευξη Θεολογίας καί Τέχνης¹

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καί Οἴνουσσῶν κ. Μάρκου

Θεολογία καί τέχνη συμπορεύονται ἐξ ἀρχῆς συζυγεῖς καί ἀλληλένδετες μέσα στήν Ἐκκλησία. Τίς συναντᾶμε ἐνωμένες στό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ ἱερέα, τοῦ ἱεροψάλτη, τοῦ ἐμπνευσμένου ἀγιογράφου καί τῶν ὑπολοίπων καλλιτεχνῶν, ἀλλά καί σέ αὐτό ἀκόμα τοῦ ἀφοσιωμένου θεολόγου ἐκπαιδευτικοῦ. Ὅπως σημειώνει ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής τῆς Φιλοσοφίας Βασίλειος Τατάκης, ἔργο τοῦ χριστιανοῦ θεολόγου εἶναι «νά στολίσει μέ τά μέσα τοῦ στοχασμοῦ, νά ἀναπτύξει τήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, νά τήν ἐκφράσει καί αὐτός, ὅπως τήν ἐκφράζει καί ὁ ποιητής, ὁ ζωγράφος, ὁ ἀρχιτέκτονας, μέ τά δικά του ὁ καθένας μέσα, ὅπως ὁ ἀπλός πιστός μέ τή ζωή του». Ἡ ἐκκλησιαστική τέχνη ἀπετέλεσε βασική συνιστώσα τῆς λειτουργικῆς καί μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη χριστιανική Ὁμολογία. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἀναγνωρίζει τόν Θρίαμβό τῆς στήν ἀναστήλωση ἀκριβῶς τῶν ἱερῶν Εἰκόνων. Ἐξίσου ἐνδεικτικά, οἱ ἔννοιες τοῦ λόγου καί τῆς εἰκόνας συνιστοῦν τίς πλέον εὐρύτατες σέ θεολογικό πεδίο.

Ὑπό αὐτή τήν ἀποψη, ὁ Χριστός καί σαρκωμένος Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ κατεξοχήν καί ὄντως θεολόγος, ἡ ἀρχή, τό τέλος καί τό πλήρωμα τῆς θεολογίας, ὅπως εἶναι καί ὁ τελειότερος καλλιτέχνης, ἡ ἀριστοτέχνης, κατά τήν πατερική ἐκφραση, ὡς Κτίστης καί Δημιουργός. Ὅπως σημειώνει ὁ Μέγας Βασίλειος στίς Ὁμιλίες του εἰς τήν Ἑξαήμερον, «ὁ κόσμος τεχνικόν ἐστί κατασκευάσμα, προκείμενον πᾶσιν εἰς θεωρίαν, ὥστε δι' αὐτοῦ τήν τοῦ ποιήσαντος αὐτόν σοφίαν ἐπιγιγνώσκεισθαι». Δέν πρέπει νά παραγνωρίζουμε τό γεγονός ὅτι ὀνομάζουμε ἀκριβῶς τή συλλογή τῆς μοναστικῆς σοφίας Φιλοκαλία. Αὐτό συμβαίνει ἐπειδή οἱ Ἅγιοι Πατέρες καί Γέροντες εἶδαν τό κάλλος τοῦ κτιστοῦ κόσμου ὡς ἔμμεση εἰκόνα καί δημιουργικό ἀποτέλεσμα τῶν θείων προσωπικῶν Ἐνεργειῶν, καί ταύτισαν τή γνώση τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἐμπειρία τῆς θεωρίας τοῦ «νοη-

¹ Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατά τόν πανηγυρικόν Ἑσπερινόν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν τῇ Ἱερᾷ Σταυροπηγιακῇ Νέᾳ Μονῇ Χίου τήν 3^{ην} Μαρτίου 2012.

τοῦ κάλλους» τοῦ Δεσποτικού Προσώπου. Σύμφωνα μέ τίς πολύτιμες διδαχές τους, ἡ φυσική θεωρία, δηλαδή ἡ θεογνωσία διαμέσου τῆς κτίσεως, σέ συνδυασμό μέ τήν *πραξιν*, δηλαδή τήν ἄσκησι, ὀλοκληρώνονται στήν Θεολογία, πού σημαίνει ἐδῶ τήν ἄμεση θέαση, ἐμπειρία καί γνώση τοῦ ἀκτίστου λόγου τῶν θείων Ἐνεργειῶν.

Ἐνα ἔργο τέχνης μαρτυρεῖ περί τοῦ προσώπου τοῦ δημιουργοῦ του, ὅπως καί περί τῆς ὑποστάσεως τῶν εἰκονιζομένων, ἄν πρόκειται γιά Ἱερά Πρόσωπα. Ἐπειδή κάτι τέτοιο ὑπερβαίνει κάθε ἀντικειμενική γνωστική προσέγγισι, γι' αὐτό καί ἡ τέχνη ἐνεδύθηκε τόση σημασία μέσα στήν Ἐκκλησία, καί ἡ ἐκκλησιαστική γλώσσα δέν ἔμεινε νοσηριακά φιλοσοφική, ἀλλά ἔγινε βιούμενη θεολογία ὡς ὕμνος, προσωδία, λατρεία, διάκοσμος καί Εἰκόνα. Ἐπειδή ἀκριβῶς πηγάζει ἀπό, καί ἀπευθύνεται στόν ὅλον ἄνθρωπο, ἡ τέχνη ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἀρτιώτερη καί πληρέστερη ἔκφρασι τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Ὡς τέτοια, καθίσταται ἀναπόσπαστο μέρος τῆς Θείας Λειτουργίας καί τῶν ὑπολοίπων ἀκολουθιῶν καί μέσῳ αὐτῆς συνεκφαίνονται οἱ ἀλήθειες τῆς πίστεως. Σχεδόν ἀπό συστάσεώς της ἡ Ἐκκλησία οἰκειώθηκε καί διαχειρίστηκε τόν λόγο τῆς τέχνης σέ μιά ποικιλότητι καί πολυεπίπεδη σημαντική, γιά νά ἐκφράσει τό κοινό βίωμα καί νά ὑπηρετήσι τήν λειτουργική, μυστηριακή ζωή καί λατρευτική πράξι τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος. Μεταχειρίστηκε ἀπ' ἀρχῆς τήν τέχνη τῆς ποίησης καί τοῦ μέλους μέ θεολογική ἐνάργεια, ἀλλά καί τή γλώσσα τοῦ ζωγράφου, γιά νά πεῖ τήν ἴδια ἀλήθεια μέ τόν χρωστήρα, καί ἐπίσης αὐτή πού ἀποτυπώνει στό σχέδιο καί στά ὑλικά του ὁ ἀρχιτέκτονας, καθῶς μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ καλλιτεχνική εἰκόνα γίνεται ἔκφρασι τῆς πίστεως καί διαρκῆς ἀναφορά στήν Δημιουργία καί τήν Ἐνσάρκωσι, καθῶς καί τῆς προοπτικῆς τοῦ ἀνακαινισμοῦ τῶν πάντων ἐν Χριστῷ, μέσῳ τῶν ὁποίων δικαιώνεται ἡ σύμπασα κτίσι καί τό κάλλος τοῦ κόσμου.

Αὐτή ἡ παρουσία τῆς τέχνης στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται μόνο σέ εἰκαστικό καί ποιητικό πεδίο, ἀλλά συνίσταται ἐξίσου στήν ἱερά διακόσμησι τῆς θείας λατρείας μέσῳ τῶν λειτουργιῶν τῆς ἱερωσύνης, τήν εὐταξία τῶν ἱερῶν δρωμένων, τήν ροή τοῦ λόγου μέσῳ τῆς προσωδίας καί τοῦ μέλους. Ἐντοπίζεται ἀκόμη καί στήν λειτουργική καί θεολογική ἀγωγή τῶν παιδιῶν καί

τῶν ἐφήβων διαμέσου τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν καί τῆς ἐκπαιδευτικῆς διδασκαλίας.

Ἡ μοναδική αὐτή κατάφαση τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς κάθε τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργικότητος ἀνέδειξε τὴν Ἐκκλησία μας ὄχι μόνο σέ δημιουργό τέχνης, ἢ ὅποια σφράγισε ὀλόκληρες περιόδους τῆς ἱστορίας καί τῆς δισχιλιετοῦς ζωῆς της, ἀλλὰ ἐπιπλέον σέ κιβωτό τῆς κοσμικῆς κλασικῆς παιδείας, γραμματείας καί καλλιτεχνικῆς παράδοσης ἀνά τούς αἰῶνες.

Μέ ὄλους αὐτούς τούς τρόπους, Θεολογία καί Τέχνη ἀνέκαθεν ἀπετέλεσαν δύο συμπληρωματικές μεταξύ τους ἐκφράσεις ἑνός κοινοῦ βάθους. Ἡ καλλιτεχνική γλώσσα διατυπώθηκε ὡς εἰκονογραφική καί τεχνοτροπική θεολογία, ὅπως ἀντιστοίχως καί ἡ Θεολογία, ὡς ὄντολογία καί «φιλοσοφία πρώτη», ἀποτελεῖ «τέχνη τεχνῶν καί ἐπιστήμη ἐπιστημῶν», κατὰ τὴν προσφιλή ἐκφραση τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Γί' αὐτό καί ἡ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας μπορεῖ νά παραχαράσσεται καί νά ἀλλοιώνεται τό ἴδιο ἀπό τὴν εἰκόνα ὅπως καί μέ τόν λόγο.

Οἱ Εἰκονοκλάστες ἀκριβῶς ἀντιμάχονταν τίς ἱερές ἀπεικονίσεις, γιατί ἀδυνατοῦσαν νά συλλάβουν τό θεολογικό περιεχόμενο τῆς εἰκόνας καί τοῦ προσώπου, καταλήγοντας μέ αὐτόν τόν τρόπο νά ἀρνοῦνται τίς ἀλήθειες τῆς ἐνανθρώπησης καί τῆς δημιουργικῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου μας. Σέ ἀπάντηση, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός θα σημειώσῃ: «Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δέ τόν τῆς ὕλης Δημιουργόν, τόν ὕλην δι' ἐμέ γενόμενον καί ἐν ὄλῃ κατοικῆσαι καταδεξάμενον καί δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον, καί σέβων οὐ παύσομαι τὴν ὕλην, δι' ἧς ἡ σωτηρία μου εἴργασται». Ἡ ἴδια πεφωτισμένη μαρτυρία θά διατυπωθεῖ περὶτρανα στό Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπου ἀναφέρεται χαρακτηριστικά ὅτι «οὕτω κηρύσσομεν Χριστόν τόν ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν, καί τούς Αὐτοῦ Ἁγίους, ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασι».

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ :

Η ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ

ΤΗΣ ΠΕΠΤΩΚΥΙΑΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ¹

Του Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρών και Οίνουσσών κ. ΜΑΡΚΟΥ

* * *

«Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Κυριακῇ πρώτῃ τῶν Νηστειῶν,
ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀναστήλωσεως
τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων,
γενομένης παρά τῶν ἀειμνήστων
Αὐτοκρατόρων Κωνσταντινουπόλεως
Μιχαὴλ καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας,
ἐπί Πατριαρχείας τοῦ ἁγίου καὶ ὁμολογητοῦ Μεθοδίου»

Μέ τούς λόγους αὐτούς ὁ ἱερός Συναξαριστής, πηγὴ γραπτῆ, ἄμεσος τῆς φιλολογικῆς γραμματείας τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ὀρίζει, προσδιορίζει καὶ καθορίζει τὸ ἱστορικό περιεχόμενο τοῦ σημερινοῦ ἑορτασμοῦ.

Σήμερα ἑορτάζουμε τὴν Ὁρθοδοξία, σήμερα ἑορτάζουμε τὸ «πατροπαράδοτον σέβας», σήμερα ἑορτάζουμε τὴν «Μητέρα εὐσέβειαν».

Γεννᾶται, ὁμως, εὐλόγο τὸ ἐρώτημα: Γιατί ἡ Ἐκκλησία, ὁ ἀκλόνητος στῦλος καὶ τὸ ἀπερίσειστο ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας, ὄρισε ὡς ἑορτασμό, πού ὑποστασιάζει τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία καὶ πίστη, τὸ γεγονός τῆς διακηρύξεως γιὰ τὴν ἀναστήλωση καὶ τιμητικὴ προσκύνηση τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τόσο ἀπὸ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγία Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, πού ἡ καταληκτικῆρα συνεδρία τῆς ἔλαβε χώρα στὴ Βασιλεύουσα, τὴν «τοῦ Κωνσταντίνου Πόλιν», τὸ παλάτιον τῆς Μαγναύρας τὸ 787 καὶ «εἰρήνευσεν ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, εἰ καὶ ὁ ἐχθρὸς τὰ ἑαυτοῦ ζιζάνια ἐν τοῖς ἰδίοις ἐργάταις σπεῖρειν οὐ παύεται», ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 843;

Γιατί δὲν ἐπελέγη ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, ἡ μητρόπολη αὐτῆ τῶν ἑορτῶν;

Γιατί δὲν προεκρίθη ἡ λαμπροφόρος Ἀνάσταση, «ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις πανηγύρεων»;

Γιατί δὲν ὀρίσθη ἡ ἁγιοπνευματικὴ Πεντηκοστή;

---

¹ Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὴν πανηγυρικὴν Θ. Λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν τῷ Τερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Χίου τὴν 4^η Μαρτίου 2012.

Ἡ ἀπάντηση δίδεται ἀπό τήν βαθύτερη ὄντολογική ἐρμηνεία τοῦ ἱστορικοῦ ὄρου «ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων», πού πέραν καί πάνω ἀπό ἕνα συγκεκριμένο ἱστορικό γεγονός τοῦ «νῦν» τῆς τελέσεώς του, συνιστᾶ ἕνα αἰώνιο θεόσδοτο χάρισμα στό «αἰεῖ» τῆς ἐπενεργείας του.

Μέ τήν πανσοφία, τήν παντοδυναμία καί τήν παναγαθότητα ἡ Τρισήλιος Θεότης ἐποίησε «πάντα ὁρατά τε καί ἀόρατα». Μέσος τοῦ φυσικοῦ καί πνευματικοῦ κόσμου ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος, ἡ κατακλείς καί κορωνίς τῆς δημιουργίας. Τήν ὑπέροχη ἐν τῷ κόσμῳ θέση του ἐμφαίνει ἰδαιτέρως ὁ διαφέρων τρόπος, κατά τόν ὅποιο ἐδημιουργήθη.

Ὁ Θεός, κατά τή χριστιανική κοσμογονία, διαβουλεύεται πρὸς τόν Ἐαυτὸν Του γιά τήν δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου. «Καί εἶπεν ὁ Θεός : ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν».

Ἡ ἔννοια τοῦ «κατ' εἰκόνα» (imago Dei) ἀναφέρεται στόν «ἔσω ἄνθρωπον», διότι ὁ Θεός εἶναι ἀσχημάτιστος, ἀφθαρτος καί ἀσώματος. Αὐτό συνίσταται στή λογικότητα, μέ τήν ὁποία ὁ Δημιουργός ἐπροίκισε τήν πνευματική φύση τοῦ ἀνθρώπου καί στό ἀπαραίτητο συμπλήρωμά της, τό αὐτεξούσιον, μέ τό ὅποιο ὁ ἄνθρωπος ἀνάγεται σέ προσωπικότητα ἠθική, ἐπιδεκτική πάσης προόδου καί δυναμένη νά καταστεῖ «κοινωνός θείας φύσεως».

Τό «καθ' ὁμοίωσιν», κατά τούς Ἁγίους καί Θεοφόρους Πατέρες, εἶναι ὁ τελικός ὑπαρκτικός στόχος τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ὁ ὁποῖος καθίσταται ἐφικτός διὰ τῆς προσοικειώσεως τῆς ἀγιότητος, ὄχι βία καί ἀνάγκη ἀλλά αὐτοπροαιρέτως καί ἐλευθέρως.

Μετά τήν πτώση, «παρακούσας ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ κτίσαντος αὐτόν καί τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄψεως ὑπαχθεῖς, νεκρωθεῖς τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ παραπτώμασιν», ἀπώλεσε τήν χάρη πού τόν διακρατοῦσε στήν προπρωτική κατάστασι μέ τήν δυνατότητα τῆς ἀναμαρτησίας (posse non peccari) καί τῆς ἀθανασίας (posse non mori), διετήρησε, ὅμως, τό «κατ' εἰκόνα» ἀμαυρωμένο καί τραυματισμένο, ἀλλά ὄχι νεκρό καί ἀνεπανόρθωτα ἀχρειωμένο. «Εἰκὼν εἰμί τῆς ἀρρήτου δόξης σου εἰ καί στίγματα φέρω πταισμάτων».

Ἐπειδή ὁ Δημιουργός, «Θεός ἐλέους, οἰκτιρμῶν καί φιλανθρωπίας ὑπάρχει», «οὐκ ἀπεστράφη τό πλάσμα Του εἰς τέλος, ὃ ἐποίησεν ὁ ἀγαθός, οὐδέ ἐπελάθετο ἔργου χειρῶν Του» ἀλλά ἀντίθετα πρὸς τό «αἰεῖ κινεῖται ἀκίνητον» τοῦ Ἀριστοτέλους, «ἐπί τῆς γῆς ὤφθη, μορφήν δούλου λαβών, σύμμορφος γενόμενος τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς συμμόρφους ποιῆσῃ τῆς εἰκόνης τῆς δόξης Αὐτοῦ». Ἐκ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῆς θείας καί ἀνθρωπίνης φύσεως στό ἐνιαῖο πρόσωπο τοῦ Λόγου, ἡ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσα ἡμῖν ὠραιότης» ἐξυψώθη ὅσον ποτέ ἄλλοτε καί κατέστη

«κοινωνός θείας φύσεως». Αυτή ή αναστήλωση του πεπτωκότος ανθρώπου συνιστά την ουσία της Ορθοδόξου Πίστεως. «Όθεν, ό του Θεού Λόγος, δι' έ-
αυτου παρεγένετο, ίν' ώς εικών ών του Πατρός τον κατ' εικόνα άνθρωπον ά-
νακτίσαι δυνηθῆ» (Μέγας Αθανάσιος). Από αυτό καθίσταται σαφές γιατί οί
Πατέρες, στίς εικονοκλαστικές πλάνες, είδαν άκριβώς μία άκύρωση του
Μυστηρίου της Σωτηρίας, καθώς ή μή δυνατότης έξεικονίσεως του έναν-
θρωπήσαντος Υίου καί Λόγου του Θεού καθιστουσε τό Μυστήριο της Παλι-
γεννεσίας του ανθρώπου δοκητική φενάκη.

Γιά αυτό ή Ορθοδοξία είναι μία πορεία «έν καινότητι ζωής». Ό πι-
στός έχει την δυνατότητα μιās μοναδικής έμπειρίας του ζώντος καί προσω-
πικού Θεού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία, κατευθυνομένη υπό του Αγίου Πνεύ-
ματος, συνεχίζει καί ανανεώνει τό σωτήριο καί άπολυτρωτικό έργο του Τρι-
αδικού Θεού, πού μās βοηθεί νά φθάσουμε στή μέθεξη της μυστηριακής
ζωής του Χριστού, ό όποιος πρέπει νά «μορφωθῆ έν ήμίν». Μέ τή μέθεξη αυ-
τή έπιτυγχάνεται ή είσοδος καί ή οργανική ένταξη στήν έσχατολογική
πραγματικότητα του κόσμου, ό όποιος καινοποιείται.

Σ' αυτή την «νέαν κτίσιν» άναδεικνύεται τό «κατ' εικόνα» μέ την έπι-
τυχή πορεία προς τό «καθ' όμοίωσιν», έκλαμπρύνεται τό πρόσωπο, πού
κλείνει μέσα του την έννοια της έλευθερίας, άναδεικνύεται ένα νέο καλλι-
τέχνημα θείου κάλλους καί όλοκληρώνονται τά δημιουργικά χαρίσματα.
Η άνάσταση του πεπτωκότος ανθρώπου, ή αναστήλωση της έν τῷ προσώ-
πῳ του ανθρώπου είκόνος του Θεού, είναι ή έκ νέου ένταξη του στή θεία
ζωή. Σ' αυτή την κατάσταση της άθάνατης ζωής προοδεύει ή βούληση, θε-
ώνεται τό πρόσωπο, άφου άναδεικνύεται στό φῶς του θείου κάλλους.

Η Θεία Εύχαριστία είναι ή ενεργοποίηση του νέου αιώνας μέσα στά
τοπικά καί χρονικά πλαίσια του παλαιού, ή διακήρυξη του έρχομένου αιῶ-
νος μέσα στον νυν αιώνα. Μέσα στή Θεία Εύχαριστία ό Ορθόδοξος Πιστός
καταλλάσσεται μέ τον έαυτό του «έν ειρήνη του Κυρίου δεηθῶμεν», καταλ-
λάσσεται μέ τον Θεό «ύπέρ της άνωθεν ειρήνης», καί καταλλάσσεται μέ
τους αδελφούς του «ύπέρ της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου».

Η Ορθοδοξία έχει διάσταση εύχαριστιακή. Τό δεύτερο συνθετικό
της λέξεως, ή λέξη «δόξα» πέρα της ύποκειμενικής αντίληψεως περί ενός
δεδομένου άντικειμένου, έχει καί λατρευτικό χαρακτήρα. Η σλαβική μετά-
φραση της λέξεως διά του όρου "Pravoslavije" σημαίνει κατ' έξοχή την «όρ-
θη δοξολογία». Μεταξύ «όρθης γνώμης» καί «όρθης δοξολογίας» δέν μπορεί
νά ύπάρχει διαφορά, όταν ώς «γνώμη» νοείται ή έν Χριστῷ Ιησού άποκεκα-
λυμμένη γνώση του Θεού, ή όποία είναι άναγκαίως συναρπαγή, ή σώζου-
σα συναρπαγή από τό Υπερβατικό, ή αυθεντική ζωή του ανθρώπου, τό γε-
γονός της σωτηρίας του.

Έτσι ο λειτουργικός χαρακτήρας της Ορθοδοξίας δέν είναι ένα άπλό «συμβεβηκός». Είναι ή άναγωγή του άνθρώπου πρός τήν καταξίωσή του, στό χώρο τής προσεγγίσεως του Θεού. Η όρθόδοξη λειτουργία είναι διαρκής ύπέρβαση του άνθρωπίνου προσώπου, άκατάπαυστη άναστηλωτική κίνηση τής είκόνος πρός τό άρχέτυπον, «άνω σχώμεν τόν νούν και τάς καρδίας» (Άγιος Ιάκωβος ό Αδελφόθεος). Στόχος αυτής τής κινήσεως ή πρόσβαση στό έσχατολογικό τέλος τής ιστορίας. Η όρθόδοξη άσκηση, πού καλλιεργείται στό όλον τής λειτουργικής ζωής είναι ή ύπέρβασις κάθε άμαρτωλής ένδοκοσμικής άνέσεως πού άλλοτριώνει τόν άνθρωπο από τήν ουσία του. Ο όρθόδοξος άνθρωπος έπιτελεί τήν ουσία του, τήν ύπαρξή του, μέ τόν άγώνα του για τή σωτηρία του κόσμου.

Ο άνθρωπος μέ τό όρθόδοξο ήθος, ό άγιος, δέν συμπίπτει μέ τόν θρησκευοφαινομενολογικό τύπο του – και έκτός Εκκλησίας άκμάζοντος – θρησκευόντος άνθρώπου (homo religious). Η όρθόδοξία είναι ή κοινωνία του Θεού, ή αυθεντικότης, ή αγιότης, ή καθολικότης του άνθρώπου.

Η Ορθοδοξία λοιπόν δέν είναι άπλώς ένα παράθυρο, μέ τό όποιο ή γη κατοπτεύει ένα τμήμα του Ούρανού, αλλά είναι ή μυστική κλίμαξ τών άγγέλων, πού καταβαίνουν εκ του «άνεωγός» ούρανού και άναβαίνουν σ' αυτόν. Είναι, κατά τό Μέγα Φώτιο, τό θαυμάσιο εκείνο πορθμείο πού συνενώνει τά ούράνια μέ τά επίγεια άκρογιάλια. Τό πορθμείο αυτό έρχεται από τόν ούρανό και «διαπορθμεύει ήμιν τήν εκείθεν άγαθοειδή και θείαν ενμένειαν», για νά ακολουθει στή συνέχεια παλινδρομική, μυσταγωγική και άναγωγική πορεία, άνάγοντας, άνυψώνοντας και άναστηλώνοντας τήν πεπτωκυία εικόνα τής άρρήτου δόξης εκ τής γής στόν ούρανό.

Η άνύψωση αυτή συντελεί στό νά γευόμεθα τις δωρεές τής άκτίστου και θεοποιού χάριτος, νά μετέχουμε τών άκτίστων και μεθεκτών θείων ενεργειών και νά κατοπτεύουμε τό θαβώρειο φώς «τό μόνον τής κεκαθαρμένης καρδίας επίχαρι και πανίερον θέαμα». Σ' αυτή τή συνεχή διαλεκτική σχέση ούρανού και γής, σ' αυτή τήν άδιάκοπη παλίνδρομη κίνηση, εκ τών άνω πρός τά κάτω και τήν άναστηλωτική εκ τών κάτω πρός τά άνω, βρίσκεται ή πεμπτουσία τής Ορθοδοξίας.

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΣΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Τερεμίου

1. Ὅπως εἶναι γνωστόν, ἡ σχετική ἔρευνα ἐπὶ τῶν Εὐαγγελίων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχει δεχθεῖ ὅτι τό κατά Μάρκον Εὐαγγέλιον εἶναι τό πρῶτο χρονολογικῶς Εὐαγγέλιον καί ἐπομένως αὐτό ἀπετέλεσε πηγή καί τῶν λοιπῶν Εὐαγγελίων. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ὁμως νά γράψω ἐδῶ, ὄχι ἄσχετα πρὸς τό θέμα τοῦ ἄρθρου, ὅτι δέν πρέπει νά ἀποκλείσουμε καί τήν παλαιά γνώμη, τήν ὁποία δέχεται ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὅτι δηλαδή πρῶτο χρονολογικῶς Εὐαγγέλιον εἶναι τό κατά Ματθαῖον, ὅπως ἔτσι, πρῶτο φέρεται καί στόν Κανόνα. Αὐτό ὁμως τό πρῶτο κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον – κατά τήν γνώμη αὐτή – δέν εἶναι τό σημερινό κατά Ματθαῖον, τό ὁποῖο ἐγράφη ἀπ' εὐθείας στήν Ἑλληνική, ἀλλά ἐκεῖνο γιά τό ὁποῖο ὁμιλεῖ ὁ Παπίας, λέγων ὅτι «Ματθαῖος ἑβραῖδι διαλέκτῳ τά λόγια συνεγράψατο» (Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἰστ., III 39,16). Μετά ἀπό αὐτό τό Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, τό γραφέν στήν Ἑβραϊκή διά κατηχητικούς λόγους καί ἀπολεσθέν, ἐγράφη τό κατά Μάρκον, ἔπειτα τό σημερινόν κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον καί ἔπειτα τό κατά Λουκᾶν.

2. Τά παραπάνω ἔγραψα, διότι μᾶς χρησιμεύουν ὡς ἀπάντηση στό σοβαρό ἐρώτημα τοῦ θέματος, πού μοῦ ἔθεσε ὁ Σεβασμιώτατος, τῆς σχέσεως δηλαδή τοῦ κατά Μάρκον Εὐαγγελίου μέ τήν Παλαιά Διαθήκη. Τό θέμα αὐτό τό χαρακτηρίσα ὡς δύσκολο, διότι ὁ Εὐαγγελιστής Μάρκος εἶναι γνωστό ὅτι δέν χρησιμοποιεῖ πολύ τήν Παλαιά Διαθήκη στό Εὐαγγέλιό του. Τό πράγμα προκαλεῖ μεγάλη ἀπορία, εἰδικά γιά τόν Εὐαγγελιστή Μάρκο, καί θά πῶ τό γιατί: Δέν θά περιμέναμε ἀπό τόν Εὐαγγελιστή Μάρκο, εἰδικά ἀπό αὐτόν δέν θά περιμέναμε, ἐπαναλαμβάνω, νά μήν χρησιμοποιεῖ, περισσότερο μάλιστα τῶν ἄλλων Εὐαγγελιστῶν, τήν Παλαιά Διαθήκη. Καί δέν θά τό περιμέναμε αὐτό, γιατί ἀπό νεαρός ἤδη ἀπέδειξε ὁ Εὐαγγελιστής τήν ἀγάπη του σ' αὐτήν. Ἄς ἀναφέρω τό

περιστατικό: Όπως γνωρίζουμε από τό βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὁ Μάρκος (τό ἄλλο του ὄνομα ἦταν Ἰωάννης) ἦταν μέ τόν θεῖο του ἀπόστολο Βαρνάβα συνοδοί τοῦ ἀποστόλου Παύλου στήν ἀρχή τῆς πρώτης του ἀποστολικῆς περιοδείας, ἀλλά στήν συνέχεια ὁ Μάρκος ἔφυγε ἀπό τήν συνοδεία τῶν Ἀποστόλων καί ἐπέστρεψε στά Ἱεροσόλυμα (βλ. 13,5.13). Ἡ αἰτία δέ τῆς φυγῆς τοῦ μικροῦ Μάρκου δέν ἦταν αὐτό πού λέγεται, ὅτι δηλαδή ὡς μικρός ἐδειλίασε ἀπό τό δύσκολο τῆς περιοδείας πρός τήν Πέργη τῆς Παμφιλίας ἢ τό ὅτι παραθεωρήθηκε ὁ θεῖος του Βαρνάβας καί τήν ἀρχηγία εἶχε ὁ Παῦλος, ἀλλά ἦταν μία βαθύτερη αἰτία, πού πρέπει νά τήν καταθέσουμε, διότι σχετίζεται ἄμεσα μέ τό θέμα μας. Ὁ κύριος λόγος τῆς φυγῆς τοῦ Μάρκου ἀπό τήν περιοδεία τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἦταν ὅτι ἔβλεπε ὅτι ὁ Παῦλος ἐκκλίνει ἀπό τήν γραμμή τῆς ἑδρας τῆς Ἱερουσαλήμ, ἢ ὅποια τόνιζε ἰσχυρά τόν Νόμο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀπό τήν ἀγάπη του δηλαδή πρός τήν Παλαιά Διαθήκη ὁ μετέπειτα Εὐαγγελιστής Μάρκος ἔφυγε ἀπό τόν ἀπόστολο Παῦλο, διότι νόμιζε ὅτι δέν τελοῦνται τά θέσμιά της ἀπό αὐτόν, ὅπως αὐτά τηροῦνταν στήν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἐμεγάλωσε. Ὁ συγγραφεύς τῶν Πράξεων Εὐαγγελιστής Λουκάς τό ὑποδηλώνει αὐτό μέ τήν ἐκφρασή του «Ἰωάννης δέ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα» (Πράξ. 13,13). Ἐάν ἡ φυγή τοῦ Μάρκου ἀπό τόν Παῦλο εἶχε ἄλλη αἰτία καί ὄχι αὐτή πού ἀναφέραμε, δέν θά τήν ἀνέφερε καὶ ὁ Λουκάς, ὁ ὁποῖος διηγεῖται, καί μάλιστα μέ λεπτότητα γλώσσης, γεγονότα ἔχοντα βαθυτέρα ἔννοια.

Ἀλλά ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος, πέραν αὐτοῦ τοῦ ἐπεισοδίου, εἶχε ἰδιαίτερη σχέση μέ τόν ἀπόστολο Πέτρο, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστός γιά τήν ποιμαντική του πρός τούς ἰουδαῖζοντες χριστιανούς, τήν ἀγάπη του σ' αὐτούς καί τήν προφύλαξή του γιά νά μήν νομιστεῖ ἀπό αὐτούς ὅτι παραθεωρεῖ τόν μωσαϊκό Νόμο (βλ. Γαλ. κεφ. 2).

3. Τό ἐρώτημα λοιπόν τώρα, τό ὅποιο ἐγείρεται ὡς μεγάλη ἀπορία, εἶναι: Γιατί ὁ Εὐαγγελιστής Μάρκος δέν χρησιμοποιεῖ πολύ στό Εὐαγγέλιό του τήν Παλαιά Διαθήκη, ἀφοῦ, νεαρός

ἀκόμη, ἐξέφρασε τὴν ἀγάπη του πρὸς αὐτήν, ἀποχωρήσας μάλιστα – κατὰ τὴν ἐρμηνεία πού ἐδώσαμε – ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀπόστολο Παῦλο καὶ ἀφοῦ ὑπῆρξε ἀκόλουθος τοῦ Πέτρου;

Ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό εἶναι, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος ἀπευθύνει τὸ Εὐαγγέλιό του, ὅπως γίνεται παραδεκτό ἀπ' ὅλους τοὺς εἰδικούς, σὲ χριστιανούς προερχομένους ἀπὸ τὰ ἔθνη· γι' αὐτὸ καὶ γράφει στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γι' αὐτὸ οἱ χρησιμοποιούμενες ἑβραϊκὲς ἐκφράσεις (π.χ. Ταλιθά κούμ, 5,41· ἐφθαθά, 7,34, γέεννα, 9,43 κ.ἄ.) ἐπεξηγοῦνται ἀμέσως στὴν ἑλληνικὴ. Καὶ δεῦτερον ἐπιχείρημα, γιατί ὁ Μάρκος δέν χρησιμοποιεῖ Παλαιὰ Διαθήκη, εἶναι αὐτὸ πού ἐγράψαμε στὴν ἀρχὴ περὶ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου. Τὰ ἐξηγῶ σαφέστερα:

(α) Ἀφοῦ ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος γράφει τὸ Εὐαγγέλιό του σὲ χριστιανούς προερχομένους ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ κόσμον, φυσικὸ εἶναι νὰ μὴν παραθέσει στό κείμενό του πολλὰ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ περικοπὲς λόγων ἐξ αὐτῆς, διότι δέν θὰ τὰ ἐγνώριζαν αὐτὰ οἱ παραλήπτες. Τὸ Εὐαγγέλιό του θεωρεῖται ὡς ἓνα κατηχητικὸ κείμενο γιὰ τοὺς προερχομένους ἐξ ἐθνῶν χριστιανούς, ὅπως τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἀποτελεῖ κατήχηση γιὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς.

(β) Μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι ἔχει γραφεῖ ἤδη τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο κάνει λόγο ὁ Παπίας (βλ. § 1), ὑπῆρχε Εὐαγγέλιον μὲ πολλές ἀναφορὰς γεγονότων καὶ λόγων στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ δέν ἦταν λοιπὸν ἀνάγκη νὰ γραφεῖ καὶ ἓνα παρόμοιο μὲ αὐτό. Ἐπειτα ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου, πού ἤθελε νὰ παρουσιάσει γενικὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦταν διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν σκοπὸ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος κάνει πλούσια χρῆσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γιατί θέλει νὰ ἀποδείξει στοὺς Ἰουδαίους ὅτι στό πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ ἀνταποκρίνονται ὅλες οἱ προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περὶ τοῦ Μεσσίου.

4. Παρά ταῦτα, ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος, ἂν ὄχι πλουσίως, ὅμως χρησιμοποιεῖ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη στό Εὐαγγέλιό του. Στό

πρῶτο ἤδη κεφάλαιο μνημονεύει, ὅπως - καί οἱ ἄλλοι Εὐαγγελιστές, τόν Πρόδρομο καί Βαπτιστή Ἰωάννη. Καί μάλιστα τόν μνημονεύει ἀρχόμενος μέ τήν ἔκφραση «ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις» (1,2), ἔκφραση ἡ ὁποία ἀγκαλιάζει ὀλόκληρη σχεδόν τήν Παλαιά Διαθήκη. Ἐπειτα χαρακτηρίζων τό περί τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μήνυμα ὡς «Εὐαγγέλιον» («ἀρχή τοῦ Εὐαγγελίου», 1,1) φαίνεται ἐξαρτώμενος ἀπό τόν προφήτη Ἡσαΐα (61,1-2), ὅπως καί σαφῶς καί ὀνομαστικῶς περί τοῦ προφήτου αὐτοῦ λέγει καί ἄλλου στό Εὐαγγέλιό του, ὅταν, γιά παράδειγμα, ὁ Κύριος ὁμιλεῖ περί τῆς ἀληθοῦς λατρείας (π.χ. 7,6-7). Βλ. καί Ἡσ. 56,7. Ἀλλά καί ἄλλες παραθέσεις ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη ἔχουμε στό κατά Μᾶρκον Εὐαγγέλιο καί μάλιστα χριστολογικές παραθέσεις ἀπό τό Ψαλτήριον καί τούς Προφήτες (βλ. Ψαλμ. 117,22. 109,1. 21,2. Δαν. 12,11. 11,31. Ζαχ. 13,7. Ἡσ. 53,12 κ.ἄ.).

5. Ἀλλά, ἐάν ὁ Εὐαγγελιστής Μᾶρκος, γιά τούς λόγους πού ἀναφέραμε προηγουμένως, δέν χρησιμοποιεῖ πολύ στό Εὐαγγέλιό του τήν Παλαιά Διαθήκη, δίνει ὅμως σ' αὐτό τό πιό σοβαρό: Δίνει τήν θεολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τόν σκοπό δηλαδή γιά τόν ὁποῖο ἐγράφη αὐτή. Καί ὁ σκοπός γιά τόν ὁποῖο ἐγράφη ἡ Παλαιά Διαθήκη εἶναι ἡ Καινή Διαθήκη, ἡ σύσταση δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἀπό τόν νέο Ἰσραήλ. Ὁ εὐαγγελιστής Μᾶρκος κάνει ἰδιαίτερα λόγο γιά τήν ἀπιστία τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ πρὸς τόν Ἰησοῦ (π.χ. 4,12), γιά τήν ἀπιστία καί τήν πῶρωση τῶν Ἰουδαίων (7,8) καί τήν ἀπόρριψή τους γι' αὐτό, ἡ ὁποία ὑπονοεῖται μέ τήν κατάρα τῆς ἄκαρπης συκῆς (11,12-14) καί τήν προφητεία περί τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναοῦ (13,12). Ἐνῶ δέ ἀπορρίπτεται ὁ παλαιός Ἰσραήλ, ὁ εὐαγγελιστής Μᾶρκος ὁμιλεῖ στό Εὐαγγέλιό του γιά τήν σύσταση ἀπό τόν Ἰησοῦ ἑνός νέου Ἰσραήλ. Ὁ νέος αὐτός Ἰσραήλ θά ἀποτελεῖται ὄχι μόνον ἀπό τούς Ἰουδαίους, ἀλλά καί ἀπό τούς ἐθνικούς, οἱ ὁποῖοι θά ἔχουν ζωντανή πίστη στόν Ἰησοῦ Χριστό, ὅπως ἡ Συροφοινίκισσα (7,24-30), καί θά Τόν ὁμολογοῦν, ὅπως ὁ Κεντυρίων (15,39).-

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΓΛΥΠΤΙΚΗ¹

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καί Οἴνουσσῶν κ. Μάρκου.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ τέχνη διακατέχεται ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς εἰκόνας καὶ τὴν ἀναζήτησιν ἀπεικόνισις τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ κυρίως τοῦ Θεανθρώπινου προσώπου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σκηνές ἀπὸ τὴν Ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἁγίων, ἀκόμη εἰκόνες τῆς κτίσις ἀπὸ τὸ ζωικὸ καὶ τὸ φυτικὸ βασίλειο συνθέτουν τὸν εἰκονιστικὸ διάκοσμο τοῦ Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ ναοῦ. Ἡ κύρια τέχνη μὲ τὴν ὁποία κοσμήθηκαν οἱ ναοὶ μας στό διάβα τῶν αἰώνων εἶναι ἡ δισδιάστατη ζωγραφικὴ ἀπεικόνισις. Ἡ Χριστιανικὴ τέχνη μολονότι συνεχίζει τὴν Ἑλληνορρωμαϊκὴ καλλιτεχνικὴ παράδοσιν ἀποφεύγει συνειδητὰ τὴν χρῆσιν τῆς τρισδιάστατης γλυπτικῆς στὴν προσπάθειά της νὰ ἀπεικονίσει τὰ πρόσωπα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων.

Ἡ γλυπτικὴ κατέχει περιορισμένη θέσιν στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, κυρίως ἐξαιτίας τῆς πλήρους ἀπουσίας τῶν ὀλογλύφων μορφῶν, δηλαδὴ τῶν ἀγαλμάτων. Ἡ ἔκκλησιαστικὴ γλυπτικὴ μας περιορίζεται σὲ ἀνάγλυφες ἢ ἐπιπεδὸγλυφες μορφές καὶ φυτικὸ ἢ ζωικὸ διάκοσμο πού κοσμοῦν κυρίως κιονόκρανα, θωράκια, ἄμβωνες, κιβώρια, κοσμηῆτες, ἐνῶ μᾶλλον σπάνια συναντοῦμε ἀνάγλυφες μαρμάρινες ἢ ἀργότερα ξύλινες εἰκόνες. Μέσα στό Χριστιανικὸ ναὸ ὁ γλυπτός διάκοσμος ἤδη ἀπὸ τὴν παλαιοχριστιανικὴ περίοδο περιορίζεται κυρίως στὰ μαρμάρινα μέλη τοῦ φράγματος τοῦ πρεσβυτερίου, τὰ διαχωριστικὰ μαρμάρινα θωράκια τῶν πλαγίων κλιτῶν, στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνον καὶ στὸν ἄμβωνα.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος στὴν ἐπιστολὴ πού διασώζει ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας[1] πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Μακάριον λίγον μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἐκδηλώνει τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν κατασκευὴ μίας Βασιλικῆς «τῶν ἀπανταχοῦ βελτίονα» στὸν πρόσφατον ἀνασκαφέντα τόπον τοῦ

¹¹ Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Βιβλίου: «Χίος, Λέσβος καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλυπτικὴ στό Αἰγαῖο», εἰς τὸ Ὁμηρεῖον Πνευματικὸν κέντρον Δήμου Χίου τὴν 18^{ην} Ἀπριλίου 2012.

μαρτυρίου καί του Τάφου τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ: «τόν γάρ τοῦ κόσμου θαυμασιώτερον τόπον κατ' ἀξίαν φαιδρύνεσθαι δίκαιον». Μαζί μέ τήν φροντίδα τοῦ «περὶ τῆς τῶν τοίχων ἐγέρσεώς τε καὶ καλλιεργίας» κάνει λόγο καί γιά τὰ ἀρχιτεκτονικά μέλη καί ἐν γένει τήν γλυπτική διακόσμηση τοῦ ναοῦ: «Περὶ δὲ τῶν κίωνων εἴτουν μαρμάρων, ἃ δ' ἂν νομίσειας εἶναι τιμιώτερά τε καὶ χρησιμώτερα, αὐτῆς συνόψεως γενομένης, πρὸς ἡμᾶς σπούδασον, ἵν' ὄσων ἂν καὶ ὁποίων χρεῖαν εἶναι διὰ τοῦ σοῦ γράμματος ἐπιγνώμεν, ταῦτα πανταχόθεν μετενεχθῆναι δυνηθῆ». Τό τελευταῖο χωρίο ἀποκαλύπτει τήν διακίνηση ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καί ἐκκλησιαστικῶν γλυπτῶν πού χαρακτηρίζει ὀλόκληρη τήν Πρωτοβυζαντινὴ περίοδο. Ἀρχιτεκτονικά μέλη ἀπὸ Προκονήσιο ἢ Θεσσαλικό μάρμαρο ταξιδεύουν μέ καράβια σέ διάφορες περιοχὲς τοῦ Αἰγαίου καί τήν Κωνσταντινούπολη προκειμένου νά κοσμήσουν τοὺς ὑπὸ ἀνέγερση ναοὺς. Ἀντίστοιχα στοὺς νεότερους χρόνους ἐντόπια συνεργεῖα ξυλογλυπτῶν στό Μέτσοβο, τό Τύρνοβο, τό Ἅγιο Ὄρος, τήν Κρήτη κατασκευάζουν ξύλινα τέμπλα ἢ ἄλλα ἔργα, συχνά μέ προσημειωμένες διαστάσεις, τὰ ὁποῖα ὕστερα μεταφέρονται στοὺς ναοὺς πού πρόκειται νά κοσμήσουν.

Τό μάρμαρο κυριαρχεῖ ὡς ὑλικό τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλυπτικῆς σέ ὅλη τήν Βυζαντινὴ περίοδο: κίονες, κιονόκρανα, ἄμβωνες, θωράκια, τέμπλα, ἐπισκοπικοὶ θρόνοι λαξεύονται συνήθως σέ λευκό μάρμαρο διακοσμοῦνται μέ τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, φυτικά ἢ ζωικά μοτίβα καί τοποθετοῦνται στίς ἀντίστοιχες θέσεις τοῦ ναοῦ. Ἀπὸ τῆ Μέση Βυζαντινὴ περίοδο σώζονται καί κτιστά τέμπλα ἐνῶ δέν ἀποκλείεται καί ἡ ὑπαρξη ξυλίνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁμως δέν ἔχουν διασωθεῖ στοιχεῖα. Κατά τήν πρώιμη περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας παρατηρεῖται μία ἀλλαγή στό κύριο ὑλικό τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλυπτικῆς, τό μάρμαρο δίνει τῆ θέση του στό ξύλο. Οἱ παλαιότεροι μαρμαρίνοι ἄμβωνες, ἐπισκοπικοὶ θρόνοι καί τέμπλα δίνουν τῆ θέση τους σέ ξύλινα ἔργα πού κοσμοῦν τοὺς Χριστιανικοὺς ναοὺς πού κατασκευάστηκαν στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ἡδη ἀπὸ τόν 16ο αἰῶνα.

Ἰδιαίτερα σχετικὰ μέ τό ὑψηλό περίτεχνο ξυλόγλυπτο τέμπλο ὁ Κίτσος Μακρῆς[2] παρατηρεῖ ὅτι «ἀντιβαίνει στή γενική τάση λιτότητας πού ἐπικρατεῖ στά δύσκολα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας,

ὅπου οἱ ναοὶ γίνονται μικρότεροι μέ εὐτελέστερα ὑλικά». Τό γεγονός αὐτό ὑποδεικνύει μία μεταβολή τῶν αἰσθητικῶν ἀπαιτήσεων. «Τό τέμπλο τώρα ἀπομονώνει τελείως τό ἱερό ἀπό τόν κυρίως ναό. Πλήθος μικρῶν καί μεγάλων εἰκόνων παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στά σκαλίσματα γιά αὐτό καί τό τέμπλο λέγεται τώρα, σωστότερα, εἰκονοστάσι». Τά παλαιότερα ξύλινα τέμπλα εἶναι τά λεγόμενα στρωτά, ὅπου ἡ τεχνική θυμίζει ἀκόμη τό μαρμάρινο ἀνάγλυφο τέμπλο. Κατά τόν πρῶμο 18^ο αἰῶνα ἐμφανίζονται τά κουφωτά ἢ σκαλιστά τέμπλα, στά ὁποῖα ἡ ἀφαίρεση τοῦ φόντου ζωντανεῦει τίς ἀνάγλυφες μορφές καί τόν διάκοσμο. Κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας τό ξυλόγλυπτο τέμπλο γνώρισε σημαντικές μεταβολές. Το ὕψος του συνεχῶς μεγαλώνει μέχρι νά φθάσει στήν ὀροφή, ἡ τεχνοτροπία καί τό θεματολόγιο ἐμπλουτίζονται, ὁ ρυθμός τῶν ἀλλαγῶν ἐπιταχύνεται κατά τόν πολυσήμαντο 18^ο αἰῶνα καί ὅλες αὐτές οἱ μεταβολές ἀποτυπώνουν τίς κοινωνικές, πολιτιστικές καί οἰκονομικές συνθήκες κάθε περιοχῆς καί περιόδου. Παράλληλα ἡ παράδοση τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου ἐπιβίωσε καί ἀναβίωσε κατά τούς νεότερους χρόνους κυρίως στά νησιά μέ μεγάλη παράδοση στή μαρμαρογλυπτική, ὅπως ἡ Ἄνδρος καί ἡ Τήνος.

Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλυπτικῆς μας κατά τούς νεότερους χρόνους ἀντικατοπτρίζει τίς συνθήκες τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ ὑπόδουλου ἀλλά ψυχικά ἐλεύθερου καί δυναμικοῦ γένους μας. Συγχρόνως ἀποτυπώνει τήν εὐσέβεια καί τήν μεγάλη ἀγάπη του στήν Ἐκκλησία μας, ἀφού δέν σταμάτησε ποτέ νά ἀφιερώνει ἱερά σεβάσματα στούς ναούς μας. Ἡ παρούσα μελέτη εἶναι πολύ σημαντική καθῶς ἀναδεικνύει τήν ἐκκλησιαστική γλυπτική τῶν νησιῶν τοῦ βορείου Αἰγαίου, συμπληρώνει σημαντικά κενά τῆς ἔρευνας καί μᾶς ἐπιτρέπει νά παρακολουθήσουμε ἕνα ἀντιπροσωπευτικό δείγμα τῆς ἐξέλιξης τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλυπτικῆς τοῦ γένους μας.

* * *

[1] Ευσέβιος Καισαρείας, *Βίος Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως*, III.51

[2] Κίτσου Α. Μακρῆ, *Ἐκκλησιαστικά Ξυλόγλυπτα*, Αθήναι 1982, 7-8

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ¹

Τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου
Τεροκήρυκος Τερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος

Α'

Εἰσερχόμεστε, σὺν Θεῷ, στήν Δ' ἑβδομάδα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, μιᾶς περιόδου ἢ ὁποία ἀποσκοπεῖ στήν ἀναθέρμανση καί ἀναγέννηση τῶν πνευματικῶν μας αἰσθητηρίων, προκειμένου νά μᾶς καταστήσει μετόχους τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, πού ἐκχέεται ἀφειδῶς σέ ὅλους ὅσοι ἐπιλέγουμε νά ἀγωνιστοῦμε στό Στάδιο τῶν Ἀρετῶν γιά νά μορφώσουμε μέσα μας τήν ζωή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρόκειται γιά τήν περίοδο τῆς «εἰλικρινούς μετανοίας, τῆς ἀληθινῆς νηστείας, τῆς ὑποποιοῦ ταπεινώσεως καί τῆς θεαρέστου προσευχῆς»[1], πού συναπαρτίζουν τά τέσσερα ἐκεῖνα πνευματικά ἰδιώματα, ἢ οἰκειοποίηση τῶν ὁποίων καθιστᾶ τόν ἄνθρωπο φιλόθεο, ἀλλά καί φιλόανθρωπο.

Ἀπό τά τέσσερα αὐτά ἀνυπέρβλητα πνευματικά κεφάλαια, δίχως τά ὁποία ἡ πνευματική ζωή ἀπονευρώνεται, θά ἐπικεντρώσουμε τή γραφίδα μας στό Θεῖο δῶρημα τῆς Προσευχῆς, καταγράφοντας κάποιες ἀπλές καί, θέλουμε νά πιστεύουμε, ψυχωφελεῖς σκέψεις.

Γενικά περί προσευχῆς

Τό γεγονός τῆς προσευχῆς ἔχει Θεία προέλευση, ἐνώ ἡ ἐφαρμογή του συνιστᾶ μίμηση Χριστοῦ. Ὁ Κύριός μας δίδαξε τόν τρόπο τῆς προσευχῆς, ὅταν ἐρωτήθηκε ἀπό τοὺς Μαθητές του γιά τόν ἐνδεδειγμένο τρόπο τῆς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό. Ὑπέδειξε ὡς ἰδανικό τύπο προσευχῆς τό γνωστό μας Πάτερ ἡμῶν[2], τό ὁποῖο εἶναι ὑπόδειγμα λιτότητας, περιεκτικότητας καί εὐθυβολίας. Στήν Κυριακή προσευχή, «ὁ Θεός εἶναι ὁ Πατέρας τῶν ἀνθρώπων καί οἱ ἄνθρωποι, ἀπό ἀγάπη πρὸς τόν οὐράνιο πατέρα τους, προσευχητικά δίνουν προτεραιότητα στή δόξα του, στήν ἔλευση τῆς Βασιλείας Του, στήν ἐκπλήρωση τοῦ θελήματός Του, στή ζήτηση τοῦ καθημερινοῦ,

¹ Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τόν Κατανυκτικόν Ἑσπερινόν τῆς Κυριακῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Χίου τήν 18^{ην} Μαρτίου 2012.

ἀλλά καί τοῦ οὐράνιου ἄρτου, στήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τους καί, τέλος, στή δύναμη νά μήν τους καταβάλει ὁ πονηρός. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, διδάσκοντας αὐτή τήν προσευχή στούς Μαθητές Του, τοὺς ἔδωσε, ταυτόχρονα, καί τή βεβαιότητα πῶς ὅλα ὅσα ζητήσουν στήν προσευχή τους, μέ πίστη, θά τά λάβουν[3]»[4].

Τήν ὥρα τῆς προσευχῆς ὁ ἄνθρωπος γίνεται μιμητής Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ[5]. Ὁ Κύριος, σέ πολλές στιγμές τῆς ἐπί γῆς ζωῆς Του, ἐπέλεξε τήν μόνωση, προκειμένου νά στρέψει τό βλέμμα καί τή σκέψη στό Θεό Πατέρα καί νά προσευχηθεῖ[6]. Ἄν ὁ Παντοδύναμος καί Παντεπόπτης Κύριος ἔνωσε τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς, πόσο μάλλον, ἐμεῖς, οἱ ἀδύναμοι καί ἀσθενεῖς ἄνθρωποι ἔχουμε ἀνάγκη τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ὀξυγόνου γιά νά ζήσουμε καί ν' ἀναπνεύσουμε τόν καθάριο ἀέρα τῆς ἐν Χριστῷ κοινωνίας, σέ ἐποχή ἐντονῆς πνευματικῆς παραζάλῆς καί ἀξιακῆς ἀσφυξίας.

Ἄς δοῦμε, ὅμως, πῶς περιγράφει τήν προσευχή ἡ Πατερική καί Ἀσκητική παράδοση καί διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σημειώνει πῶς «ἡ προσευχή εἶναι τό τεῖχος τῶν πιστῶν, τό ἀκαταγώνιστο καί ἀνίκητο ὄπλο μας, τό καθάρσιο τῆς ψυχῆς μας, ἡ ἀπολύτρωση τῶν ἁμαρτημάτων μας, ἡ ὑπόθεση μυρίων ἀγαθῶν. Προσευχή δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά ἡ συνομιλία μας μέ τόν Θεό καί Δεσπότη τῶν ὅλων»[7]. Στήν ἴδια λογική κινεῖται καί ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ὁ ὁποῖος ἐπισημαίνει ὅτι Προσευχή ἐστὶ Θεοῦ ὁμιλία, τῶν ἀοράτων πληροφωρία, τῶν ἀγγέλων ὁμοτιμία, τῶν καλῶν προκοπή, τῶν κακῶν ἀποτροπή, τῶν ἁμαρτανόντων διόρθωσις, τῶν παρόντων ἀπόλαυσις, τῶν μελλόντων ὑπόστασις.

Ὁ Μέγας Βασίλειος συνδέει τήν προσευχή μέ τήν εὐσέβεια, ἀναδεικνύοντας τό ἀτελέσφορο τῆς προσευχῆς ἐκείνων πού ἐπιλέγουν νά ζοῦν συνειδητά στήν ἁμαρτία καί στήν ἀμετανοησία: Προσευχή ἐστὶν αἴτησις ἀγαθοῦ παρά τῶν εὐσεβῶν εἰς Θεόν γινομένη...[8] Ἀπό τή μεριά του ὁ Ὅσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος περιγράφει τήν πνευματική ὠφέλεια τοῦ ἀνθρώπου πού ἐπιλέγει νά ἀγωνίζεται γιά νά μορφώνει διαρκῶς μέσα του τόν προσευχητικό τρόπο ζωῆς: «Ἡ προσευχή εἶναι ἡ ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, ἡ συμφιλίωση μέ τόν Θεό, ἡ μητέρα τῶν δακρύων, ἡ συγχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων..., ὁ τοῖχος πού μᾶς προστατεύει ἀπό τίς θλίψεις. Ἡ

προσευχή είναι τό ἔργο τῶν Ἀγγέλων, ἡ μελλοντική εὐφροσύνη, ἡ ἐργασία πού δέν τελειώνει, πηγὴ τῶν ἀρετῶν, πρόξενος τῶν χαρισμάτων, τροφή τῆς ψυχῆς, φωτισμός τοῦ νοῦ, πέλεκυς πού χτυπᾷ τὴν ἀπόγνωση, διάλυση τῆς λύπης, θησαυρός τῶν ἡσυχαστῶν, καθρέπτῃς πνευματικῆς προόδου..., ἀποκάλυψη τῶν μελλοντικῶν πραγμάτων»[9] Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης, στὸν «Ἀόρατο Πόλεμο», διδάσκει ὅτι «ἡ προσευχή εἶναι μέσον καὶ ὄργανον, διὰ νὰ λάβωμεν ὅλας τὰς χάριτας, ὅπου πλημμυροῦν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ἐκείνην τὴν πηγὴν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν προσευχὴν θέλεις βάλῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ πολεμῇ καὶ νὰ νικᾷ διὰ ἐσένα».[10]

Ἡ Προσευχή τῆς Καρδιάς στὸν Ὅσιο Θεοφάνη τὸν Ἐρημίτη

Σκοπός μας, ὅμως, δέν εἶναι ἡ παράθεση Πατερικῶν ὀρισμῶν περὶ προσευχῆς. Ἄλλωστε, τί σημασία ἔχει ἡ θεωρητικὴ προσέγγιση τοῦ κορυφαίου αὐτοῦ πνευματικοῦ ἀγαθοῦ, ὅταν δέν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν γνώση τῆς οὐσίας του καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς ἐφαρμογῆς του. Γι' αὐτό, ἀφοῦ πήραμε μία γεύση γιὰ τὴν ἔννοια τῆς προσευχῆς στὴν Ὁρθόδοξη παράδοση, θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ εἰσχωρήσουμε στὰ ἐνδότερα τῆς προσευχῆς, δίδοντας ἰδιαίτερη βαρύτητα στό βαθιὰ ἐσωτερικὸ καὶ πνευματικὸ περιεχόμενό της. Ὁδηγός μας θὰ εἶναι ἕνας ἀπλὸς ἀσκητῆς, ἄγνωστος στοὺς πολλούς, ὁ Ὅσιος Θεοφάνης ὁ Ἐρημίτης, ὁ ὁποῖος περιέγραψε τὴν προσευχή μὲ δυὸ λόγια, πού ἀποκαλύπτουν, ὅμως, τὴν ταυτότητά της. Ἐλεγε ὁ Ὅσιος Θεοφάνης ὅτι «προσευχή εἶναι νὰ στέκομαι διαρκῶς μπροστὰ στό Θεό μὲ τό νοῦ προσηλωμένο στὴν καρδιά». Πάνω σ' αὐτὴ τὴ λιτὴ καὶ ἀπογυμνωμένη ἀπὸ βαρῦγδουπες ἔννοιες προσέγγιση θὰ στηρίξουμε τίς σκέψεις μας στὴ συνέχεια.

Στόν ὀρισμὸ τοῦ Ὀσίου Θεοφάνους ἀπουσιάζει ὁποιαδήποτε ἀναφορὰ σέ λόγια καὶ αἰτήματα. Οἱ περισσότεροι, ὅμως, ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς αὐτὴ τὴν αἴσθηση ἔχουμε περὶ προσευχῆς. Ὅτι εἶναι τρόπος κατάθεσης καὶ ὑποβολῆς τῶν ποικίλων αἰτημάτων μας, σχετικῶν μὲ τὴ ζωὴ, τὴν υἰεία, τὴν εὐτυχία, τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ βίου, τὴν συζυγικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ἀρμονία. Μήπως, ὅμως, δέν γνωρίζει ὁ Θεός τίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς μας; Ἐχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐμᾶς γιὰ νὰ τίς πληροφορηθεῖ; Ὁ Θεός γνωρίζει τίς ἀνάγκες μας πρὶν ἀκόμα ἐλθoυμε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ. Ὁ Ὅσιος

Θεοφάνης λέει ότι δέν εἶναι ἀπαραίτητο πάντα νά ζητᾶμε πράγματα ἀπό τόν Θεό. Δέν εἶναι ἀπαραίτητο πάντα νά χρησιμοποιοῦμε λόγια. Ἡ βαθύτερη προσευχή εἶναι ἀπλῶς νά περιμένουμε τόν Θεό. Ἡ προσευχή, ἴσως, κάποιες φορές, νά εἶναι μιά αἴτηση, ἀλλά, ἂν τήν ἐξετάσουμε προσεκτικότερα, δέν εἶναι μιά αἴτηση, ἀλλά μιά σχέση. Μιά σχέση στήν ὁποία δέ χρειάζεται τόσο νά μιλάμε ἐμεῖς στό Θεό, ἀλλά νά περιμένουμε νά μιλήσει Ἐκεῖνος σέ ἐμᾶς. Δέν ὑπάρχει ἡ σχέση αὐτή τόσο γιά νά μᾶς ἀκούσει ὁ Θεός, ὅσο γιά νά ἀκούσουμε ἐμεῖς τό Θεό. Καί ὁ Θεός ὁμιλεῖ, ἄλλοτε φανερά καί ἄλλοτε μυστικά.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς συνηγορεῖ στήν ἀποψη αὐτή καί παρατηρεῖ ὅτι «Ὁ Θεός μᾶς ὄρισε τήν προσευχή προκειμένου ὄχι νά μάθει τί χρειαζόμαστε – ἀφοῦ γνωρίζει καί πρὶν τή σύλληψή μας τί θά χρειασθοῦμε σέ κάθε λεπτό τῆς ζωῆς μας – ἀλλά, προκειμένου οἱ ψυχές μας, ὑπό τίς ἀκτίνες τῆς προσευχῆς, νά μεγαλώνουν, νά εὐρύνονται, νά ὑψώνονται καί νά ὀριμάζουν. Ἐάν, πρὸς στιγμήν, δέν ἀπαντᾶ στίς προσευχές, σημαίνει ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ νά γίνει σέ ἐμᾶς ἐκεῖνο πού ἐμεῖς θέλουμε, ἀλλά ἐκεῖνο πού Αὐτός θέλει. Σ' αὐτή τήν περίπτωση ἐπιθυμεῖ γιά μᾶς καί μᾶς προετοιμάζει γιά κάτι μεγαλύτερο καί καλύτερο ἀπό ἐκεῖνο πού ἐμεῖς στήν προσευχή μας Τοῦ ζητᾶμε. Γι' αὐτό πρέπει, μέ ταπεινοφροσύνη, νά ὀλοκληρώνουμε κάθε προσευχή μέ τή φράση "Πατέρα, ἄς γίνει τό θέλημά Σου καί ὄχι τό δικό μου"»[11]. (Συνεχίζεται)

[1] Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐγκύκλιος 2833/20-2-2006

[2] Ματθ. 6, 9-13

[3] Ματθ. 21,22

[4] «Φωνή Κυρίου», 17/8/2008

[5] Λουκ. 6,12

[6] Ματθ. 14,23

[7] Ε.Π.Ε. 30, 490-492

[8] PG 31,244A

[9] «Κλίμαξ», λόγος ΚΗ'

[10] «Ὅσιος Γρηγόριος», 13, σελ. 10

[11] «Δέν φτάνει μόνο ἡ πίστη», σελ. 80

«**Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...**»

Τοῦ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβυτέρου κ. Κωνσταντίνου Φιοράκη

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ διατρανώνει τή νίκη τῆς ζωῆς πάνω στόν ἀδυσώπητο θάνατο, ἀλλά καί σέ κάθε τι πού σχετίζεται ἢ καί μοιάζει μαζί του. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας διατρανώνει καί κάνει τραγούδι τῆς τήν πραγματικότητα τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ κατά τοῦ θανάτου, ἄν μάλιστα ἔχουμε τήν ὑπομονή νά ξεφυλλίσουμε τό λειτουργικό βιβλίο τῆς «Ὁκτωῆχου», στό ὁποῖο καταγράφεται ἡ Ἀναστάσιμη Ἀκολουθία τῆς Κυριακῆς, (Ἑσπερινοί καί Ὁρθροί στούς ὀκτώ ἤχους), θά δοῦμε ὅτι ὅλοι οἱ ὕμνοι ψάλλουν αὐτή τή βεβαιότητα.

Δειγματοληπτικά παραθέτουμε τά παρακάτω: «...Ἰδού γάρ ὁ Ἐμμανουήλ τās ἀμαρτίας ἡμῶν τῷ Σταυρῷ προσήλωσε, καί ζωήν ὁ διδούς θάνατον ἐνέκρωσε, τόν Ἀδάμ ἀναστήσας ὡς φιλόανθρωπος» (βλ. Στιχηρά ἑσπερινοῦ α' ἤχου), «Τοῖς ἐν Ἄδη καταβάς Χριστός εὐηγγελίσατο· θαρσεῖτε, λέγων, νῦν νενίκηκα· ἐγώ εἰμι ἡ Ἀνάστασις, ἐγώ ὑμᾶς ἀνάξω, λύσας θανάτου τά πύλας». (βλ. Στιχηρά ἑσπερινοῦ γ' ἤχου), «Νίκην ἔχων, Χριστέ, τήν κατά τοῦ Ἄδου, ἐν τῷ σταυρῷ ἀνῆλθες, ἵνα τοὺς ἐν σκότει θανάτου καθημένους συναναστήσης σεαυτῷ, ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, ὁ πηγάζων ζωήν ἐξ οἰκείου φωτός...». (βλ. Στιχηρά ἑσπερινοῦ πλ. β' ἤχου) «Ἴνα τό γένος ἡμῶν ἐκ τοῦ θανάτου, Χριστέ, λυτρώσης θάνατον ὑπήνεγκας· καί τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, ἑαυτῷ συνανέστησας τοὺς σέ Θεόν ἐπιγνόντας...». (βλ. Απόστιχα ἑσπερινοῦ γ' ἤχου), καί «Οὐκ ἔφερες Δέσποτα δι' εὐσπλαγχνίαν, θανάτῳ τόν ἄνθρωπον καθορᾶν τυραννούμενον· ἀλλ' ἦλθες καί ἔσωσας ἰδίῳ αἵματι, ἄνθρωπος γενόμενος...». (βλ. Ζ' ὠδή Κανόνος ὀρθρου β' ἤχου).

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει βαθειά ριζωμένη στήν ὑπαρξή του τή λαχτάρα γιά τή ζωή ἢ, ἄν θέλετε, ἄνθρωπος δίχως ζωή δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει, γι' αὐτό καί ποτέ δέν μπόρεσε νά συμβιβασθεῖ μέ τό θάνατο. Τή θέα τοῦ θανάτου τήν αἰσθάνεται ἀποκρουστική καί αὐτή εἶναι ἀδύνατο νά θεωρηθεῖ σάν ἓνα ἀπλό φυσικό

φαινόμενο, στή φυσική παρατήρηση του οποίου θά εξαντλούσαμε όλο του τό περιεχόμενο.

Στόν πόθο για ζωή ό θάνατος έμφανίζεται σάν τιμωρία, και γι' αυτό ένστικτωδώς τόν βλέπουμε σάν τίμημα άμαρτίας άφου κατά τόν άπόστολο Παύλο είναι «κέντρον (=κεντρί)» της (Α' Κορ. 15, 56). Όλες οί άρχαίες και σύγχρονες καταγραφές, είτε θρησκευτικές είτε φιλοσοφικές είναι αυτές, δέν θέλουν νά άποδεχθούν πώς τό βιολογικό τέλος του κάθε άνθρώπου σημαίνει και τόν όριστικό του άφανισμό. Και στά πίο στοιχειώδη θρησκευτικά μορφώματα καταβάλλονται πολύτροπες προσπάθειες για τήν άπομάκρυνση του άποτρόπαιου έπισκέπτη. Και ύπήρχαν καθορισμένες τελετουργίες για τόν έξορκισμό του, έστω και σάν προσωρινή άπομάκρυνσή του.

Η έπιστήμη σήμερα έχει κάνει προσπάθειες για τή θεραπεία πολλών άσθενειών και έχει γίνει θεαματική έπιμήκυνση τής ζωής. Όμως παρ' όλα αυτά ό θάνατος δέν εξαφανίζεται, και θερίζει άδιάκριτα τή ζωή του άνθρώπου. Ό άνθρωπος άπό μόνος του δέν έχει τή δύναμη νά κατανικήσει τόν θάνατο. Χρειάζεται μιά δύναμη έξωτερική, θεϊκή, πού θά μπορούσε νά διαλύσει αυτή τήν κατάρα.

Εμείς οί χριστιανοί διακηρύσσουμε, ότι αυτή ή δύναμη για τήν ύπέρβασή του είναι ό Θεός. Ό Θεός δέν είναι μιά άοριστολογία, είναι αυτός πού άυτοαποκαλύπτεται, πού δείχνει τήν ύπαρκτική ταυτότητα, αυτός πού δηλώνει, ότι είναι ό «Όν» και άρα άπό τή Φύσή Του είναι ό «Ζών» και χορηγεί τή ζωή. Τή φρίκη του θανάτου τήν παραμέρισε ό Χριστός, ό όποιος ήλθε για νά δώσει ζωή, όχι μόνο βιολογικής προσκαιρότητας, αλλά πληρότητα ζωής πού διαρκεί και πέρα άπό τό βιολογικό τέλος «ίνα ζωήν έχωσιν και περισσόν έχωσιν» (Ιωάν. 10, 10). Ό Χριστός άνέλαβε πάνω τήν πίκρα τής πτώσεώς μας και μέσα άπό τό γεγονός του Σταυρου και τής Αναστάσεώς του διαβεβαιώνει ότι ή ζωή είναι πίο ισχυρή άπό τό θάνατο.

Στό πρόσωπο του Χριστου συνοψίζεται ή ουσία τής ζωής. «Εγώ ειμι ή άνάστασις και ή ζωή» (Ιωάν. 11, 25). «Και άνέστης ως

Νικητής, Χριστέ ό Θεός». Η πίστη στην Ανάσταση του Χριστού προσφέρει ζωή και δύναμη στην Εκκλησία. Τήν πίστη αυτή τή διακήρυξαν από τήν πρώτη στιγμή οί Απόστολοι Του. Αυτή ή πίστη συνεχίζει νά διατρανώνεται από τό πλήρωμα τής Εκκλησίας, όσο κι άν κάποιοι θεωρουν τό κήρυγμα γιά τό Σταυρό και τήν Ανάσταση «μωρία» ή «σκάνδαλο». Δικαίωμά τους.

Γιά μās όμως τούς πιστούς αυτό τό άγγελμα, παραμένει «Θεού σοφία και δύναμις» (Α' Κορ. 1, 24), βεβαιότητα νίκης, γιατί προέρχεται από Έκείνον πού λέει: «πάν τό γεγεννημένον εκ του Θεού νικᾷ τό κόσμον· και αυτη εστιν ή νίκη ή νικήσασα τον κόσμον, ή πιστις ήμῶν» (Α' Ιωάν. 5, 4). Και εμείς μέ απόλυτη εμπιστοσύνη στον Αρχηγό τής Ζωής και Σωτηρίας διατρανώνουμε «Θανάτου εορτάζομεν νεκρωσιν, Άδου τήν καθαίρεσιν, άλλης βιοτῆς τής αιωνίου άπαρχήν, και σκιρτώντες ύμνοῦμεν τον αίτιον, τον μονον ευλογητον των πατέρων Θεόν και υπερένδοξον». «Άπαρχή άλλης βιοτῆς» είναι ή διακήρυξη του θανάτου και τής Αναστάσεως του Χριστού.

Η Εκκλησία είναι ένας άλλος τρόπος ζωής. Γι' αυτό τό νά είσαι χριστιανός σημαίνει νά γνωρίζεις ότι ζεις μέσα σ' ένα μεταλογικό, και ώστόσο βέβαιο τρόπο πού άλλοιως τό λέμε πίστη, βεβαιότητα, ότι ό Χριστός είναι ή Ζωή κάθε ζωής, και επομένως ή ίδια μου ή ζωή, «και ή ζωή έφανερώθη και έωράκαμεν, και μαρτυροῦμεν και άπαγγέλλομεν ύμιν τήν ζωήν τήν αιώνιον, ήτις ήν προς τον Πατέρα, και έφανερώθη ήμιν» (Α' Ιωάν, 1, 2). Μονάχα ή κατοχή του Χριστου σαν Ζωής, και ή κοινωνία μαζί Του, πού δίνει ή βεβαιότητα τής παρουσίας Του, νοσηματοδοτουν τή διακήρυξη του θανάτου και τής Αναστάσεως Του σαν μιά νέα ζωή πού βγαίνει μέσα από τό παράδοξο του θανάτου.

Μέσα από τή διακήρυξη αυτη μπορούμε νά γευόμαστε αυτό, πού γιορτάζει ή Εκκλησία μας τήν Μεγάλη Νύκτα τής Έγέρσεως Χριστου, τής « άλλης βιοτῆς τής αιωνίου άπαρχήν». Αν θέλουμε νά ζήσουμε χωρίς νά γευθοῦμε τήν πίκρα του πνευματικου θανάτου, μπορούμε νά τό επιτύχουμε μέσα από τή Ζωή του Αναστάντος. Η λαχτάρα μας γιά ζωή γίνεται

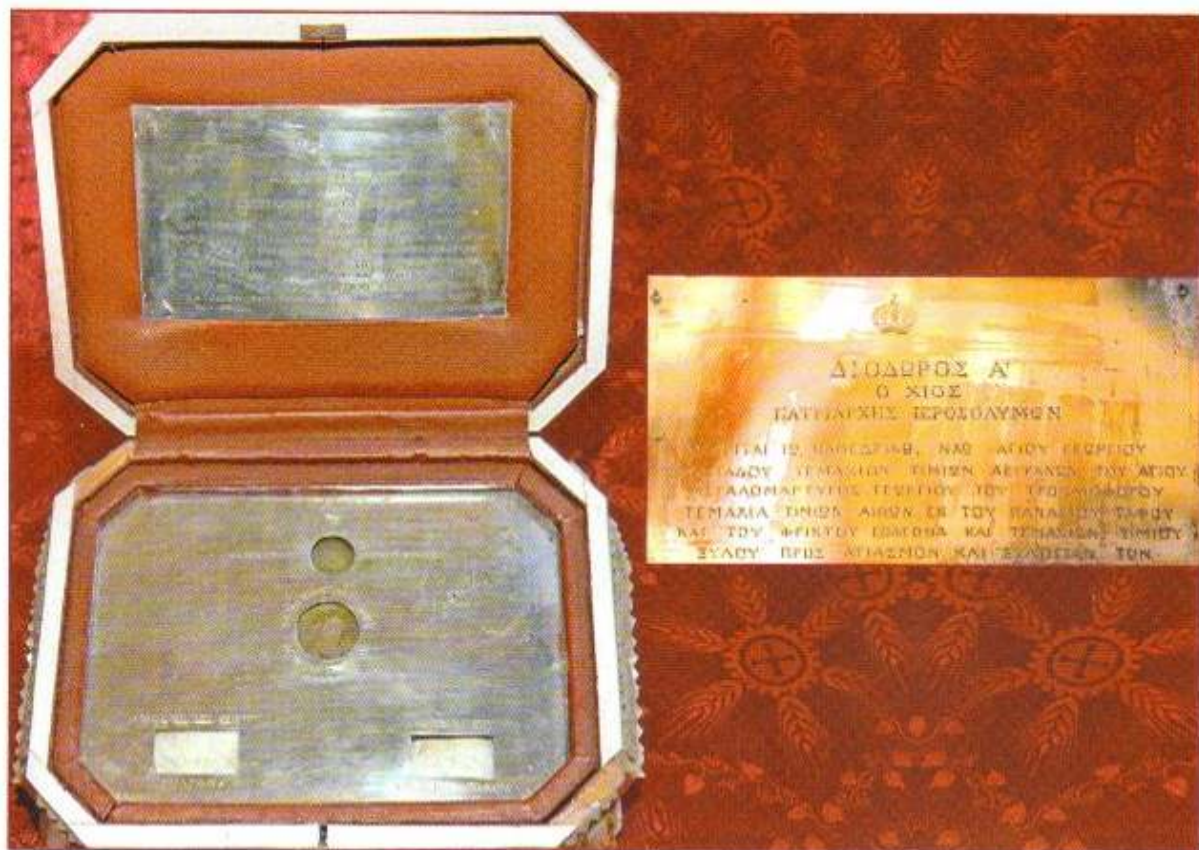
πραγματοποιήσιμη, μόνο όταν κατορθώσουμε νά ξεπεράσουμε τήν ἀποδέσμευσή μας ἀπό τά σχήματα τοῦ «αἰῶνος τούτου τοῦ ἀπατεῶνος», καί νά δοῦμε καθαρά τήν Ἀναστάσιμη βεβαιότητα.

Μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μπορούμε πάλι νά ζοῦμε, ἀφοῦ ἡ Αὐτοζωή, ὁ Χριστός, δέν πεθαίνει. Ὅλοι μας ἔχουμε θέση στήν πανανθρώπινη χαρά τῆς Ἀναστάσεως. Χωρίς διακρίσεις καί σχηματισμούς, γι' αὐτό καί προσκαλούμαστε ἀπό τό Χριστό στό ἀναστάσιμο πανηγύρι: «Εἴ τις εὐσεβής καί φιλόθεος ἀπολαυέτω τῆς καλῆς ταύτης καί παιδρᾶς πανηγύρεως... Εἴ τις ἀπό τῆς πρώτης ὥρας εἰργάσατο, δεχέσθω σήμερον τό δίκαιον ὄφλημα. Εἴ τις μετά τήν τρίτην ἦλθεν, εὐχαρίστως ἑορτασάτω. Εἴ τις μετά τήν ἕκτην ἔφθασε, μηδέν ἀμφιβαλέτω, καί γάρ οὐδέν ζημιοῦται. Εἴ τις ὑστέρησεν εἰς τήν ἑνάτην, προσελθέτω μηδέν ἐνδοιάζων. Εἴ τις εἰς μόνην ἔφθασε τήν ἑνδεκάτην, μή φοβηθῆ τήν βραδύτητα, φιλότιμος γάρ ὢν ὁ Δεσπότης, δέχεται τόν ἔσχατον καθάπερ καί τόν πρῶτον... Οὐκοῦν εἰσέλθετε πάντες εἰς τήν χαράν τοῦ Κυρίου ὑμῶν... Ἡ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες. Ὁ μόσχος πολὺς, μηδεῖς ἐξέλθη πεινῶν... Μηδεῖς φοβείσθω θάνατον, ἠλευθέρωσε γάρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ποῦ σου, θάνατε τόν κέντρον (=κεντρί); ποῦ σου Ἄδη τό νίκος; Ἀνέστη Χριστός καί ζωή πολιτεύεται... Ἀνέστη Χριστός καί νεκρός οὐδεῖς ἐν τῷ μνήματι».

* * *

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ
κ. ΜΑΡΚΟΥ

- Ἐκδότης: Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Ἀπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Γερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί
- Οἰνουσσῶν - Κων. Ἀμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ.
- Ἡ «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτές αὐτοπροαίρετες δωρεές ἀναγνωστῶν, ὑπέρ τοῦ κατηχητικοῦ καί φιλανθρωπικοῦ ἔργου.

Θήκη περιέχουσα Γ. Λείψανον Αγ. Γεωργίου Τροπαιοφόρου,
 εύρισκομένη, εις τόν ΚαθεδρικόΝ Ναόν Βροντάδου.

Ό Τερός Ναός Αγίου Γεωργίου Φρουρίου, πόλεως Χίου.

Ὁ Ἱερός Ναός Ἁγίου Μάρκου, εἰς Βροντάδον Χίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
PORT PAYÉ
Τακ. Τροφεῖο ΧΙΟΥ
Αρ. Α6
ΕΛΛΑΣ - HELAS

B ΕΛΤΑ
Hellenic Post